

STUDIA NAUK TEOLOGICZNYCH
TOM 6-7 (2011-2012)

DOI 10.24425/snt.2011-2012.112737

KS. PROF. DR HAB. HENRYK MISZTAL

KANONICZNE POTWIERDZENIE ŚWIĘTOŚCI

Potwierdzenie świętości przez Kościół w formie beatyfikacji czy kanonizacji nazywamy kanonicznym, gdyż obecnie następuje po przeprowadzeniu kanonicznego procesu zwanego sprawą beatyfikacyjną lub kanonizacyjną (w pierwszych wiekach wystarczała aklamacja Ludu Bożego z udziałem władzy kościelnej). Każda sprawa w rozumieniu prawa kanonicznego zawiera elementy merytoryczne (fakt do udowodnienia) i formalne (postępowanie zwane procedurą). Natura spraw beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych składa się z elementów teologicznych i czysto proceduralnych. Dlatego od dawna w literaturze stawiano pytanie, czy winny one być przedmiotem zainteresowania wyłącznie teologów, czy także kanonistów.

Po Soborze Watykańskim II, kiedy już stało się jasne, że fenomen świętości wiąże się z istotą Kościoła, w doktrynie stawiano pytanie, czy w tych sprawach nie należy stosować wyłącznie procedury historyczno-krytycznej. Dlatego niektórzy wątpili, czy w ogóle można mówić o konieczności kanonicznego potwierdzenia świętości i czy zatem należy mówić o prawie kanonizacyjnym. Dzisiaj w doktrynie stanowiska zostały już ustalone, że przedmiot dowodzenia w sprawach potwierdzenia świętości polegającej na praktyce cnót w stopniu heroicznym (wyznawcy), oddania życia za Chrystusa (męczeństwo) czy cudu dokonanego przez Boga za wstawiennictwem sługi Bożego lub błogosławionego stanowi rzeczywistość teologiczną.

Gdy zaś chodzi o dowodzenie zaistnienia tych elementów, teologia nie wystarcza i należy stosować procedurę analogiczną do procesu kanonicznego. Ponadto ustalono, że także sama decyzja papieska ogłaszająca beatyfikację czy kanonizację, zezwalająca lub polecająca kult publiczny kościelny, jest też aktem złożonym (teologicznym i prawnym) i winna znaleźć potwierdzenie poprzez cud udowodniony w sposób procesowy. Zatem potwierdzenie świętości ze strony Kościoła jest aktem złożonym, teologiczno-prawnym¹.

¹ Zob. J. L. Gutiérrez, *Il carattere processuale dell'istruttoria diocesana nelle cause di canonizzazione*, w: *Religioni et scientiae. Materialy V Sympozjum Prawa Kanonizacyjnego (Lublin*

1. TEOLOGICZNY PRZEDMIOT SPRAW KANONICZNEGO POTWIERDZENIA ŚWIĘTOŚCI

Świętość rodzi się w Kościele, Mistycznym Ciele Chrystusa, i towarzyszy dziejom Kościoła od samego początku jego istnienia. Kościół naucza, że jest ona „najpewniejszą drogą”, po której wierni zdążają „wśród zmienności świata, stosownie do właściwego każdemu stanowi i warunków, do doskonałego zjednoczenia z Chrystusem”². Jak świętość rodzi się w społeczności Chrystusowego Kościoła na ziemi, tak obcowanie ze świętymi łączy nas z Chrystusem w tajemnicy świętych obcowania. Sprawy potwierdzające świętość winny odpowiadać na aktualne potrzeby Kościoła (*momentum Ecclesiae*)³.

Jak już wspomniano, przedmiot dowodzenia w tych sprawach jest teologiczny (w szczególności: opinia świętości, męczeństwo lub heroiczność cnót, cuda i wreszcie kult kościelny jako konsekwencja potwierdzenia świętości). Opinia świętości życia (u wyznawców i męczenników), męczeństwa (u męczenników)⁴ i cudów (u wyznawców i męczenników)⁵ to warunki konieczne do rozpoczęcia sprawy kanonicznego potwierdzenia świętości⁶. Każdy rodzaj opinii świętości

25 IV 2001 r.), red. P. Stanisław, Lublin 2001, s. 55-73 (tł. pol. A. Miziński, *Procesowy charakter instrukcji diecezjalnej w sprawach kanonizacyjnych*, w: *Religioni...*, s. 75-94); W. Mroziowski, *Stosowanie norm Kodeksu Prawa Kanonicznego do spraw kanonizacyjnych*, Lublin 2003, mps BKUL, s. 36-60; H. Misztal, *Procesowy charakter dowodzenia w sprawach kanonizacyjnych*, w: *Semel Deo dedicatum non est ad usum humanos ulterius transferendum. Księga pamiątkowa dedykowana ks. prof. dr. hab. Julianowi Kałowskiemu MIC z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin*, red. J. Wroceński, B. Szewczuk, A. Orczykowski, Warszawa 2004, s. 513-523; H. Misztal, *Il concetto teologico di santità, „Soter”*. *Ephemerides Sacrarum Disciplinarum Theologicae Facultatis in Universitate Vytauti Magni* 13(2004), s. 29-45; H. Misztal, *Prawny i teologiczny charakter spraw kanonizacyjnych*, w: *Introibo ad altare Dei. Księdzu Profesorowi Stefanowi Koperkowi CR z okazji 70-lecia urodzin i 45-lecia kapłaństwa*, red. S. Szczepaniec, J. Superson, J. Mieczkowski, Kraków 2008, s. 951-969.

² KK 50.

³ Zob. nr 3 b w: Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych (7 II 1983 r.), *Normy podające zasady prowadzenia dochodzenia kanonizacyjnego w diecezji (Normae servandae in inquisitionibus ab Episcopis faciendis in Causis Sanctorum)*, AAS 75(1983), s. 396-403 (dalej: *Normy*).

⁴ Zob. I, 1, w: Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych (25 I 1983 r.), *Konstytucja apostolska „Divinus perfectionis Magister”*, AAS 75(1983), s. 349-355 (dalej: *Konstytucja*).

⁵ Zob. II, 2,14, w: Prosperus de Lambertini, *De servorum Dei beatificatione et Beatorum canonizzazione*, Bononiae vol. 1-4 1725; vol. 1-7, Prati 1839-1841² (dalej: *Benedictus XIV*).

⁶ R. Zera, *La fama di santità*, Roma 1980; M. D'Alfonso, *La prova in penere e la fama di santità in specie nei processi dei santi prima e dopo il M. P.* „*Sanctitas elarior*”, Agnesotti 1977; M. Pisapia, *La fama di santità nelle cause di beatificazione e canonizzazione dei servi di Dio*, Urbe 1981-1982. Szersze studium w jęz. pol.: T. Dąbski, *Opinia świętości w postępowaniu kanonizacyjnym*, mps BKUL, Lublin 2001.

powstaje z inspiracji Ducha Świętego i jako charyzmat działa we wspólnocie Kościoła⁷.

W sprawach kanonicznego potwierdzenia świętości od wieków na pierwszym miejscu sytuowane było męczeństwo. Rozumie się je jako świadectwo dane Chrystusowi, czyli fakt poniesienia śmierci za Chrystusa. W średniowieczu było ono też traktowane jako najwyższy akt cnoty męstwa⁸. Zaś Sobór Watykański II nazwał je „najwyższą próbą miłości”⁹. Męczeństwo w znaczeniu teologicznym zostało przyjęte na użytek prawa kanonizacyjnego i służy do orzeczenia przez Kościół męczeństwa w formie beatyfikacji czy kanonizacji męczennika.

Podobnie przedmiot dowodzenia w sprawach kanonicznego potwierdzenia świętości stanowi praktyka przez sługi i służebnice Boże cnót w stopniu heroicznym (ochotnie, radośnie, w sposób wybijający się ponad przeciętność i dla celu nadprzyrodzonego)¹⁰. W nowszych czasach, począwszy od papieża Benedykta XV (1914-1921), przez Piusa XI, Piusa XII, Pawła VI aż do Jana Pawła II, coraz częściej mówi się, że „świętość polega właściwie na zgadzaniu się z wolą Bożą wyrażanym poprzez nieustanne i bardzo dokładne wypełnianie obowiązków swojego stanu”¹¹.

Ponadto przedmiotem kanonicznego potwierdzenia świętości jest cud, który jako zjawisko wynikające z wiary stanowi jednocześnie dowód świętości osoby, której wstawiennictwa się wzywa¹². Coraz rzadziej także przedmiotem dowo-

⁷ Benedictus XIV, II, 39, 7, s. 342; zob. także KPK z 1917, kan. 2050 § 2; T. Dąbski, *Opinia w postępowaniu kanonizacyjnym*, s. 78-81.

⁸ Papież Benedykt XIV napisał, iż „męczeństwo jest dobrowolnym przyjęciem śmierci za wiarę w Chrystusa lub za jakąś cnotę, która odnosi się do Boga”; Benedictus XIV, III, 16, 5.

⁹ KK 42.

¹⁰ Zob. H. Misztal, *Komentarz do Konstytucji apostolskiej „Divinus perfectionis Magister”*, Lublin 1987, s. 48 nn.

¹¹ Pierwszy tekst papieski znajdujemy w homilii papieża Benedykta XV wygłoszonej z racji ogłoszenia dekretu o heroicznosci cnót A. M. Gianello: „Cunctis veluti cumulum imponere visus est Sanctissimus Dominus noster Benedictus XV, quippe qui in sermone habito, occasione promulgationis decreti super virtutibus heroicis Ven. S. D. Ioannis Baptistae a Burgundia, aperte professus fuit che »la santità propriamente consiste solo nella conformità al divino volere, espressa in continuo e esatto adempimento dei doveri del proprio stato«”. Zob. Sacra Rituum Congregatio, *Bobien. seu Placentina Ioanen. beatificationis et canonizationis V. S. D. Antonii Mariae Gianelli, Super dubio: An constet de virtutibus [...] in gradu heroico*, AAS 12(1920), s. 173; zob. też: E. Kopeć, *Cud (w teologii)*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 3, red. R. Łukaszyk, L. Bieńkowski, F. Gryglewicz, Lublin 1979, kol. 652.

¹² Zob. *Cuda w sprawach kanonizacyjnych*, red. W. Bar, Lublin 2006; H. Misztal, *Cud w rozumieniu prawa kanonicznego*, w: *Scio cui credidi. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Mariana Ruseckiego w 65. rocznicę urodzin*, red. I. S. Ledwoń, K. Kaucha, Z. Krzyszowski, J. Mastej, A. Pietrzak, Lublin 2007, s. 815-827; H. Misztal, *Cud w rozumieniu prawa kanonizacyjnego*, w: *Duc in altum...*, s. 435-448; H. Misztal, *Udział ekspertów i biegłych w dochodzeniu diecezjalnym w sprawie udowodnienia domniemanego cudu*, w: *Zagadnienie cudu w postępowaniu kanonizacyjnym na szczeblu diecezjalnym*, red. S. T. Praśkiewicz, Kraków 2010, s. 69-110.

dzenia może być dawny legalny kult publiczny dozwolony przez Urbana VIII (1623-1644) w Konstytucji apostolskiej *Caelestis Hierusalem cives* z 1634 r., który jednocześnie pośrednio jest dowodem świętości¹³.

2. ELEMENTY KANONICZNE POTWIERDZENIA ŚWIĘTOŚCI

Kanoniczne potwierdzenie świętości odbywa się na podstawie przepisów prawnych wydanych przez Stolicę Apostolską. Dotychczas przeprowadzono kilka kodyfikacji obejmujących całość przepisów dotyczących prawa kanonizacyjnego. Pierwsza z nich została dokonana przez Urbana VIII (1623-1644), druga przez KPK z 1917 r. i trzecia przez Jana Pawła II w 1983 r.¹⁴ W literaturze poprzedzającej pierwszą kodyfikacji Urbana VIII (1634), jak i w komentarzach do niej, powszechnie uważano, że elementy teologiczno-kanoniczne są ze sobą związane tak, jak złożona jest sama natura beatyfikacji i kanonizacji¹⁵.

¹³ Zob. H. Misztal, *Prawo kanonizacyjne, instytucje prawa materialnego, zarys historii, procedura*, Lublin 2003², s. 117-118; H. Misztal, *Le cause di canonizzazione, storia e procedura*, Congregazione delle Cause dei Santi. Sussidi per lo Studio delle Cause dei Santi, n. 8, Vatican 2005, s. 252-253; H. Misztal, *Problemy prawne spraw polskich błogosławionych*, „Kościół i Prawo” 4(1985), s. 257-289; H. Misztal, *Problemy prawne spraw polskich błogosławionych. Sprawa beatyfikacji Michała Giedroycia*, „Analecta Cracoviensia” 17(1985), s. 427-436; H. Misztal, *Sprawa kanonizacji bł. Wincentego Kadłubka*, „Prawo Kanoniczne” 28(1985) nr 3-4, s. 237-246.

¹⁴ H. Misztal, *Kodyfikacje prawa kanonizacyjnego*, w: *Plenitudo legis dilectio. Księga pamiątkowa dedykowana prof. dr. hab. W. Bronisławowi Zubertowi z okazji 65. rocznicy urodzin*, red. A. Dębiński, E. Szczot, Lublin 2000, s. 463-484.

¹⁵ Zob. T. Malvezzius, *De canonizatione sanctorum (Bononiae 1487)*, w: *Tractatus illustrium iurisconsultorum*, XIV, Venetiis 1584, ff. 97-103; I. Castellani de Fara, *Tractatus novus de canonizatione sanctorum*, Romae 1521; B. Cassaneus, *Catalogus gloriae mundi*, Venetiis 1570; Innocentius IV (Sinibaldus Fieschi), *Commentaria in quinque libros Decretalium*, Venetiis 1570; G. Durandus, *Speculum iuris*, 3 vol., Venetiis 1576; Garcias de Calps, *De canonizatione Sanctorum*, Barcellonae 1618; A. Rocca, *De canonizatione Sanctorum commentarius*, Roma 1601; A. Raccolius, *De canonizatione*, Neapoli 1633; F. Scachius, *De cultu et veneratione Servorum Dei*, Romae 1639; C. De Matta, *Novissimus de Sanctorum canonizatione tractatus in quinque partes divisus [...]*, Romae 1678; A. Barbosa, *Collectanea Doctorum tam veterum quam recentiorum in ius pontificium universum*, VI, Lugduni 1688²; F. Bordonius, *Opus posthumum consistens in diversis meditationibus super miraculorum essentiam et qualitatem quo facilius aperitur aditus ad beatificationem et canonizationem*, Parmae 1703; A. Matteucci, *Practica theologico-canonica ad causas beatificationum et canonizationum pertractandas*, Venetiis 1722; A. Reiffenstuel, *Ius canonicum universum iuxta titulos quinque librorum Decretalium*, III, Venetiis 1726; I. C. Trombellus, *De cultu sanctorum dissertationes decem*, vol. 1-6, Bononiae 1740; Prosperus de Lambertini, *De servorum Dei beatificatione et Beatorum canonizatione*, Bononiae, vol. 1-4 1725; vol. 1-7, Prati² 1839-1841; D. G. Amici, *Il sacro rito della canonizzazione brevemente descritto*, Roma 1839; D. R. Azevedo, *Benedicti Papae XIV doctrina de servorum Dei beatificatione et beatorum canonizatione in sinopsim redacta*, Brux-

W drugiej kodyfikacji (KPK z 1917 r.) przepisy w odniesieniu do spraw potwierdzenia świętości, zawarte w kan. 1999-2141 księgi IV *De processibus*, sytuują je wyraźnie w procedurze procesowej¹⁶, ale w literaturze prawniczej i teologicznej potwierdza się teza, że w rozwoju instytucji kanonizacji nie istniał ścisły rozdział między prawem kanonicznym a teologią¹⁷.

Natomiast kodyfikacja papieża Jana Pawła II wyjątkowo wyłącza sprawy beatyfikacyjne i kanonizacyjne spod przepisów KPK z 1983 r., gdyż w kan. 1403 § 1 stanowi, że sprawy kanonizacji sług Bożych rządzą się szczególną ustawą papieską¹⁸. Natomiast w kan. 1403 § 2 określa, że w sprawach tych mają ponadto zastosowanie przepisy tego kodeksu, ilekroć w tejże ustawie odsyła się do prawa powszechnego albo chodzi o normy, które z samej natury rzeczy dotyczą także tych spraw¹⁹. Jeszcze ogólniej ustawodawca postanowił w Kodeksie Katolickich Kościołów Wschodnich, określając w kan. 1057, że w sprawach sług Bożych, których sprawy zdążają do zaliczenia ich w poczet świętych, należy zachować normy szczególne wydane przez papieża²⁰.

ellis 1840; F. Schmalzgrueber, *Ius ecclesiasticum universum*, VII, Romae 1845; I. Trama, *Manuale theorico-practicum pro conficiendis processibus sive ordinariis sive apostolicis in causis beatificationis et canonizationis Servorum Dei*, Neapoli 1876; A. Boudinhon, *Les procès de beatification et canonisation*, Paris 1905; V. M. Palmierus, *Interrogatoria pro processibus ordinariis*, Assisii 1908; T. Macken, *The Canonisation of Saints*, Dublin and New York 1909; D. Gorce, *L'ouvre médicale de Prospero Lambertini (Pape Benoît XIV) 1675-1758*, Bordeaux 1915; G. Papa, *Le cause di canonizzazione nel primo periodo della Congregazione dei Riti (1588-1634)*, Congregazione delle Cause dei Santi, *Sussidi per lo studio delle Cause dei Santi*, t. 7, Urbaniana University Press 2001.

¹⁶ *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, AAS 9(1917), II, s. 3-521.

¹⁷ P. Guillet, *La procédure de béatification et de canonisation d'après le Code de Droit Canonique*, „Collectanea Mechliniensia” 18(1929), s. 5-18; *Codex pro Postulatoribus causarum beatificationis et canonizationis*, vol.1-2, Romae 1899²; vol. unic. Romae 1923³; Lauri-Fornar Santarelli, Romae 1929⁴; F. L. Schleyer, *Die Weisungen Benedikt's XIV an die Ritenkongregation zur Beurteilung von Wunderheilungen*, „Archiv für katholisches Kirchenrecht” CXXIII/1944-48, s. 316-438; A. Casieri, *La perfezione cristiana in Benedetto XIV con particolare riferimento all'età giovanile*, Roma 1979; L. Ravetti, *La santità nella „Lumen Pentium”*, Roma 1980. Szerzej zob. H. Misztal, *Kodyfikacje prawa...*, s. 463-484.

¹⁸ *Codex Iuris Canonici auctoritatis Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984; zob. kan. 1403 § 1. Sprawy kanonizacji sług Bożych rządzą się szczególną ustawą papieską.

¹⁹ Kan. 1403 § 2: „W sprawach tych mają ponadto zastosowanie przepisy tego Kodeksu, ilekroć w tejże ustawie odsyła się do prawa powszechnego albo chodzi o normy, które z samej natury rzeczy dotyczą także tych spraw”.

²⁰ *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, LEV 1990. *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich promulgowany przez papieża Jana Pawła II*, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium”, Lublin 2002. Kan. 1057: „In causis servorum Dei, ut inter Sanctos referantur, servantur normae speciales a Romano Pontifice statutae”.

Istotnie Jan Paweł II dokonał nowej, kompleksowej kodyfikacji spraw kościelnego potwierdzenia świętości w postaci beatyfikacji i kanonizacji. Konstytucja apostolska *Divinus perfectionis Magister* z 25 stycznia 1983 r. uchyla całe uprzednie ustawodawstwo w tej materii²¹. Na podstawie uprawnień *Divinus perfectionis Magister* Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych 7 lutego 1983 r. wydała *Normy* podające zasady prowadzenia dochodzenia kanonizacyjnego w diecezji (*Normae servandae in inquisitionibus ab Episcopis faciendis in Causis Sanctorum*²² i *Decretum generale*²³. W tym samym roku został ogłoszony *Regolamento*, który służy do użytku wewnętrznego kongregacji (nowe wyd. 2000). Przepisy te zostały szeroko skomentowane w literaturze przedmiotowej²⁴. Natomiast w 2007 r. Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych wydała *Instrukcję* dotyczącą ściślejszego zachowania norm obowiązującego prawa, zaaprobowaną przez Benedykta XVI, a tym samym dokonała autentycznej interpretacji tychże przepisów, wskazując szczególnie na naturę dochodzenia diecezjalnego w sprawach kanonicznego potwierdzenia świętości²⁵.

3. PROCEDURA KANONICZNEGO POTWIERDZENIA ŚWIĘTOŚCI W FAZIE DIECEZJALNEJ

Wspomniana *Instrukcja* była wynikiem wnikliwych badań prawników i teologów. Oto prawnik J. L. Gutiérrez, relator Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych, rozważał zagadnienie charakteru procesowego dochodzenia diecezjalnego w tych sprawach i doszedł do wniosku, że sposób ich prowadzenia po KPK z 1983 r. stracił charakter sporny w rozumieniu KPK z 1917 r. i nie ma mowy o sporze w sensie ścisłym ani o wyroku w rozumieniu procesu spornego²⁶. Po-

²¹ AAS 75(1983), s. 349-355.

²² AAS 75(1983), s. 396-403.

²³ AAS 75(1983), s. 403-404.

²⁴ Zob.: F. Veraja, *Commento alla nuova legislazione per le cause dei Santi, Sussidi per lo Studio delle Cause dei Santi*, Roma 1992²; A. Casieri, *Postulorum vademecum*, Romae 1985²; R. Rodrigo, *Manual para instruir Los Procesos de Canonization*, Roma 1987; W. Schultz, *Das neue Selig – und Heiligsprechungsverfahren*, Bonifatius Verlag, Paderborn 1988; J. R. Bar, H. Misztal, *Postępowanie kanonizacyjne*, Warszawa 1985; H. Misztal, *Komentarz do Konstytucji apostolskiej „Divinus perfectionis Magister”*, Lublin 1987; tenże, *Prawo kanonizacyjne według ustawodawstwa Jana Pawła II*, Lublin–Sandomierz 1997; tenże, *Prawo kanonizacyjne. Instytucje prawa materialnego, zarys historii, procedura*, Lublin 2003²; tenże, *Le cause di canonizzazione. Storia e procedura*, Vatican 2005.

²⁵ Zob. tekst w języku włoskim: AAS 99(2007), s. 465-517; „Communicationes” 39(2007) nr 2, s. 221-268.

²⁶ Zob. J. L. Gutiérrez, *Il carattere...*, s. 75-94, zwł. s. 69, 89-90.

lemizował jednak ze skrajnym poglądem zastępowania procesu jedynie „dochodzeniem o charakterze historyczno-krytycznym” i opowiedział się za formułą komplementarną, gdyż widział konieczność sądowej weryfikacji dowodów świętości²⁷.

Inni prawnicy, po szerszej analizie całości KPK z 1983 r., opowiedzieli się także za poglądem, że w dalszym ciągu prowadzenie spraw kanonicznego potwierdzenia świętości winno być posiłkowane specjalnym procesem kanonicznym²⁸. Podobnie inny pracownik kongregacji w randze podsekretarza, Michele Di Ruberto, utrzymuje, że w świetle kan. 1403 byłoby absurdem twierdzenie, że postępowanie na temat cnót, męczeństwa czy cudów ma charakter tylko zwykłego dochodzenia historycznego²⁹. Zatem jeszcze przed wydaniem *Instrukcji* w doktrynie prawa kanonizacyjnego przyjmowano, że w diecezji powołuje się trybunał, w którym występują przedstawiciele stron (powód, zastępowany przez pełnomocnika, jakim jest postulador) i „pozwany” (którego reprezentuje promotor [rzecznik] sprawiedliwości). Jego pod rygorem nieważności aktu należy pozywać na każde przesłuchanie (cytować). W trybunale występuje sędzia, który przesłuchuje świadków i gromadzi inne dowody na sposób obwarowany formalnościami procesowymi, notariusz spisujący akta, bez którego obecności byłaby nieważna sesja, woźny sądowy lub instytucja jego zastępująca.

Podobnie jak w procesie kanonicznym, sędzia gromadzi dowody: zeznania świadków, dokumenty, opinie biegłych, oględziny sądowe, przysięgę. W czasie instrukcji procesowej sesje przesłuchań świadków zachowują charakter obwarowany formalnościami procesowymi (cytacja, przysięga, zachowanie tajemnicy, odczytanie świadkowi jego zeznania, podpisy). Praktykuje się takie fazy procesowe, jak: zamknięcie postępowania dowodowego, publikacja akt, ewentualny proces rogatoryjny, uzupełnienie postępowania dowodowego. Tymczasem postępowanie w diecezji nie kończy się wyrokiem, ale gwarancjami ze strony biskupa diecezjalnego, promotora sprawiedliwości i postuladora dotyczącymi przeprowadzenia całego dochodzenia w zgodzie z przepisami prawa i odesłaniem opieczętowanych odpisów akt do kongregacji.

Zatem w tym postępowaniu należy, zgodnie z kan. 1403, § 2, stosować przepisy KPK księgi VII *De processibus*, o ile są one kompatybilne z naturą spraw kanonizacyjnych³⁰. Przyjmując, że całe postępowanie w diecezji może mieć kilka faz: wstępna (*introductoria*), instrukcyjna, czyli dowodowa (*instructoria*

²⁷ J. L. Gutiérrez, *Il carattere...*, s. 71-72, 91.

²⁸ H. Misztal, *Zastosowanie norm Kodeksu prawa kanonicznego do postępowania w sprawach kanonizacyjnych*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 34(2001), s. 154-172; tenże, *Prawny i teologiczny charakter spraw kanonizacyjnych*, s. 951-969; zob. też: W. Mroziowski, *Stosowanie norm Kodeksu prawa kanonicznego do spraw kanonizacyjnych*, Lublin 2003.

²⁹ M. Di Ruberto, *Procedure e miracoli nella „Divinus perfectionis Magister”*, Roma 2000 (*pro manoscritto*), s. 180.

³⁰ Szerzej: H. Misztal, *Zastosowanie...*, s. 154-172.

seu probatoria), dyskusyjna (*discussoria*) i decyzyjna (*decisoria*)³¹, nie ulega wątpliwości, że cała instrukcja dochodzenia diecezjalnego ma charakter procesowy. Można zatem z tej dyskusji wyciągnąć wnioski, że zarówno w literaturze poprzedzającej wydanie *Instrukcji* z 2007, jak i sam styl postępowania w kongregacji potwierdzają tezę, że posiada on charakter sądowy, częściowo sporny (*pars contentiosa*). Do elementów istotnych kanonicznego procesu spornego należą: spór prawny – kontrowersja, strony toczące spór, sędzia rozstrzygający spór i odpowiednie przepisy sądowe³².

W postępowaniu kanonizacyjnym jest prowadzony proces dowodowy, gdzie występują *servatis servandis* strony procesowe (powód reprezentowany przez postulatora i pozwany, w którego imieniu występuje promotor sprawiedliwości, a w kongregacji prałat teolog, czyli promotor wiary). Jest też kontrowersja, choć promotor sprawiedliwości, a później w kongregacji promotor wiary występują nie jako oskarżyciele, ale *pro rei veritate*. Istnieją także przepisy regulujące postępowanie kanonizacyjne, które jest analogiczne do kanonicznego postępowania spornego. Podejmuje się również decyzje, których nie nazywamy wyrokami, ale stanowią one niewątpliwie wynik osiągnięcia pewności moralnej przez powołanych do tego członków trybunału diecezjalnego czy też potem gremiów kongregacji.

Owszem, można też mówić o charakterze niespornym postępowania (*pars non contentiosa*), gdyż same dyskusje merytoryczne w kongregacji nie mają charakteru spornego, lecz charakter rozważań na konsystorzu, gdzie członkowie kongregacji w obecności papieża proszą Ducha Świętego o światło. Zatem porządek kanonicznego potwierdzenia świętości ma jakby dwie warstwy: pierwszą – dochodzeniową, sądową, prowadzącą do uzyskania pewności moralnej; i drugą – decyzyjną, papieską, opartą na głosach kardynałów i biskupów, wpływającą z oświecenia Ducha Świętego, mającą charakter dogmatyczny³³.

3.1. WYKŁADNIA NORM PRAWNYCH I STYLU KONGREGACJI W INSTRUKCJI

Instrukcja dotyczy dochodzenia diecezjalnego lub eparchialnego i stanowi urzędową formę odpowiedzi na pytanie o procesowy charakter kanonicznego potwierdzenia świętości. Kardynał prefekt Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych

³¹ Zob. Z. Grocholewski, *De periodo intiali seu introductoria processus in causis nullitatis matrimonii*, „Periodica” 85(1996), s. 83-116, 331-356, zwł. s. 83.

³² A. Dziega, *Elementy strukturalne kanonicznego procesu spornego*, w: *Veritati Salvificae servire. Księga pamiątkowa dedykowana ks. prof. zw. dr. hab. Edwardowi Góreckiemu z racji 70. rocznicy urodzin*, red. W. Wenz, Wrocław 2002, s. 103-115.

³³ J. L. Gutiérrez, *La proclamazione della santità nella Chiesa*, „Ius Ecclesiae. Revista Internazionale di Diritto Canonico”, 2(2000) vol. XII, s. 510-515.

w dniu prezentacji *Instrukcji*, 18 lutego 2008 r., powiedział, że pewne przepisy dotychczasowej regulacji prawnej nie zostały odpowiednio zrozumiane i precyzyjnie stosowane w niektórych diecezjach, co niejednokrotnie zmuszało kongregację do zwracania się do diecezji o wyjaśnienia lub naprawienie błędów³⁴.

Procesowy charakter postępowania w diecezji potwierdza zarówno układ treści *Instrukcji*, jak i jej przepisy. *Instrukcje* w prawie kanonicznym, zgodnie z kan. 34 § 1-3 KPK 1983, wyjaśniają przepisy ustaw oraz rozwijają i określają racje, jakie należy uwzględnić przy ich zachowaniu. *Instrukcja* wydana przez organ najwyższy w sprawach kanonicznego potwierdzenia świętości w Kościele, jakim jest Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych, zawiera także urzędową interpretację obowiązującego prawa. W ten sposób mamy w doktrynie dodatkowy instrument poprawnego rozumienia prawa i stylu postępowania w kongregacji³⁵.

Instrukcja w swej treści zawarła elementy statyczne i dynamiczne procedury dochodzenia diecezjalnego. W swej treści statycznej wyjaśnia i uściśla podstawowe pojęcia: opinia świętości, sprawy dawne i nowe, powód, pełnomocnik (postulator) właściwości biskupa lub eparchy, urzędnicy biorący udział w postępowaniu, skarga sądowa (prośba postulatora), przedmiot dowodzenia w sprawach wyznawców, męczenników, cudu, kultu starożytnego; i wreszcie: istota samych dowodów (dokumenty, zeznania świadków, opinie biegłych, przysięgi i oględziny sądowe).

Instrukcja wyróżnia też fazy procesowe: wstępną (przedłożenie, przyjęcie prośby, jej ogłoszenie, konsultacja z Konferencją Episkopatu i kongregacją i jej akceptacja); instrukcyjną, zawierającą przepisy dotyczące urzędników dochodzenia, biegłych, miejsca odbywania sesji, zbieranie dowodów pisanych i ich kwalifikację z uwagi na ich zawartość teologiczną oraz wartość dowodową, autentyczność, wystarczalność w odniesieniu do przedmiotu dowodzenia (cnoty, męczeństwo, cud, kult starożytny). Faza ta, aczkolwiek instrukcyjna, odbywa się za pomocą metody sądowej. Proces zaczyna się po pierwszej sesji, podczas której formalnie zostaje ukonstytuowany trybunał i rozpoczyna się przesłuchanie świadków.

³⁴ „Gli anni trascorsi hanno confermato, da una parte, la bontà sostanziale delle norme del 1983, ma, al tempo stesso – né poteva essere altrimenti – l’esperienza acquisita ha fatto avvertire che alcune disposizioni di legge non erano state sempre intese e, quindi, messe in pratica in alcune diocesi con la dovuta precisione, il che motivava che la Congregazione dovesse talvolta fornire dei chiarimenti e chiedere alle curie diocesane di correggere gli errori”; zob. *Conferenza stampa di presentazione dell’Istruzione della Congregazione delle Cause dei Santi „Sanctorum Mater” sulle norme che regolano l’avvio delle cause di beatificazione*; http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/csaints/documents/rc_con_csaints_doc_20080218_conf-sanctorum-mater_it.html (dostęp: 12 XI 2008).

³⁵ Pamiętać należy, że postanowienia instrukcji nie zmieniają ustaw. Jeśli byłyby sprzeczne z obowiązującym prawem, to automatycznie zostają pozbawione wszelkiej mocy. Instrukcje mogą być odwołane wyraźnie lub pośrednio przez właściwą władzę, która je wydała, lub wyższą, lub także przez wygaśnięcie ustawy, dla której wyjaśnienia czy wprowadzenia jej w życie zostały wydane.

Wreszcie dochodzenie kończy się fazą przygotowującą to zamknięcie, jak: deklaracja o braku kultu publicznego, publikacja akt, ich tłumaczenie, sprawdzenie zgodności kopii z oryginałem, kollacja i konfrontacja akt. Na sesji końcowej następuje urzędowe stwierdzenie wierności transumptów uwierzytelnionych odpisów akt przesyłanych do Rzymu, stwierdzenie zachowania przepisów prawnych w całym postępowaniu, uroczyste zamknięcie akt i ich wysłanie do kongregacji. Zatem układ treści *Instrukcji* w pełni uzasadnia tezę o procesowym charakterze potwierdzenia świętości przynajmniej na tym poziomie. Procesowy charakter został zachowany także przy stwierdzeniu autentyczności i przeniesieniu relikwii, o czym jest mowa w *Apendyksie do Instrukcji*³⁶.

3.2. PROCEDURA W FAZIE DIECEZJALNEJ WEDŁUG *INSTRUKCJI*

W art. 1 § 3 *Instrukcji* czytamy, że w tychże sprawach należy zachować także normy dotyczące procesów z KPK i KKKW, które odnoszą się do procedury zbierania dowodów z dokumentów i do przesłuchania świadków. Ten przepis wyraźnie określa procesowy charakter spraw potwierdzających świętość. Z jednej strony mają tu zastosowanie przepisy szczególne, zawarte w wymienionych źródłach prawa szczególnego, jak konstytucja *Divinus perfectionis Magister* i wydane na jej podstawie *Normae servandae*, a z drugiej objaśnia przepisy obu kodeksów (KPK z 1983 i KKKW z 1990 r).

Procesowy charakter dochodzenia diecezjalnego i stosowanie analogicznej procedury jak w sprawach kanonicznego procesu spornego, o których mowa w VII księdze KPK, jest praktyczną realizacją przepisu kan. 1403 § 2, który postanawia, iż w sprawach beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych „mają ponadto zastosowanie przepisy tego kodeksu, ilekroć w tejże ustawie odsyła się do prawa powszechnego albo chodzi o normy, które z samej natury rzeczy dotyczą tychże spraw”. Normy procesowe mają w tym dochodzeniu podstawowe znaczenie i dlatego należy ściśle zachować kanony i reguły procesu kanonicznego. Wprawdzie *Instrukcja* podkreśla, że chodzi o normy, które dotyczą procedury zbierania dowodów z dokumentów i, w szczególności, z przesłuchań świadków, to jednak można się przekonać z dalszych jej artykułów, iż opowiada się ona za drogą sądową, a nie czysto historyczną dochodzenia do pewności moralnej w tych sprawach³⁷.

Następnie *Instrukcja* w art. 2 w sposób jednoznaczny rozstrzyga dyskusję prowadzoną wśród kanonistów i historyków na temat procesowej natury postępowania kanonizacyjnego, gdy stwierdza, że dochodzenie odpowiada proceso-

³⁶ Zob. *Spis treści Instrukcji*, w: H. Misztal, *Sanctorum Mater. Instrukcja Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych o prowadzeniu dochodzenia diecezjalnego lub eparchialnego w sprawach kanonizacyjnych. Komentarz*, Lublin 2011², s. 5-8.

³⁷ H. Misztal, *Sanctorum...*, s. 24-25.

wi, który w poprzednim prawie był prowadzony w sprawach beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych. To nie oznacza wykluczenia metod stosowanych w naukach historycznych w odniesieniu do zbierania i opracowywania dokumentacji pisanej w tychże sprawach³⁸. Biskup, na podobieństwo przepisów procesu kanonicznego, ocenia fakty, czyli upewnia się o istnieniu prawdziwej opinii świętości i znaków (art. 7 § 1) i ocenia przedstawioną jemu przez postulatora dokumentację dotyczącą tejże opinii oraz waloru eklezjalnego ewentualnej sprawy (art. 8 § 2)³⁹.

Podobnie przepisy dotyczące strony powodowej i jej pełnomocnika, czyli postulatora w sprawach kanonizacyjnych, są analogiczne do postanowień kan. 1476 i 1481 § 1⁴⁰, dotyczące właściwości sądowej i jej przeniesienia na podobieństwo kan. 1673 w sprawach małżeńskich⁴¹, w odniesieniu do prośby postulatorskiej na podobieństwo skargi powodowej w KPK (kan. 1501 oraz 1504) i KKKW (kan. 1187)⁴². Także nominacje na urzędników trybunału kanonizacyjnego (zob. *Instrukcja*, art. 48) odbywają się analogicznie jak w KPK (kan. 470) i KKKW (kan. 252). Rola notariusza w procesie kanonizacyjnym (zob. *Instrukcja*, art. 59) jest określona podobnie jak w kan. 484 KPK i 254 KKKW.

Sesje procesu kanonizacyjnego (zob. *Instrukcja*, art. 61 § 1) mają miejsce, podobnie jak w kanonicznym procesie zwyczajnym, w siedzibie trybunału diecezjalnego (kan. 1468, 1558 P 1 KPK i 1127 oraz 1259 KKKW). Podobnie przesłuchanie świadków (zob. *Instrukcja*, art. 79) odbywa się na podobieństwo procedury stosowanej w KPK (kan. 1563, 1564) i KKKW (1244, 1245). Jak w sprawach procesu zwyczajnego pytania nie powinny być ujawniane świadkom przed ich przesłuchaniem, tak w sprawach kanonizacyjnych identyczne normy znajdujemy w art. 80 § 1 *Instrukcji*. Cytacja świadków w procesach kanonizacyjnych (zob. *Instrukcja*, art. 85) odpowiada przepisom kan. 1556 i 1557 KPK z 1983 r. oraz kan. 1237 i 1238 KKKW. Natomiast w przypadkach dotyczących zabezpieczania dowodów na wypadek śmierci świadka lub utraty dokumentu czy to w sprawach dawnych, czy nowych, stosuje się przepisy *ne pereant probationes*⁴³ i *ad futuram rei memoriam*⁴⁴, które są analogiczne do normy zawartej w kan. 2087 § 3 KPK z 1917 r.

³⁸ H. Misztal, *Sanctorum...*, s. 25-26.

³⁹ Tego rodzaju oceny faktów dotyczących sprawy należą do sędziego w procesie kanonicznym; zob. KPK, kan. 1731 § 2.

⁴⁰ *Instrukcja*, art. 7-14.

⁴¹ *Instrukcja*, art. 20-24.

⁴² *Instrukcja*, art. 25-27, 36.

⁴³ *Instrukcja*, art. 82 § 1: „Biskup lub jego delegat może zastosować zasadę *ne pereant probationes* w przypadku ryzyka utraty niektórych dowodów ze świadków, które mają odpowiednie znaczenie (na przykład konieczność przesłuchania niektórych świadków w podeszłym wieku lub chorych. § 2. Na bazie wspomnianej zasady, świadkowie ci mogą zostać przesłuchani także przed ukończeniem zbierania dowodów z dokumentów. § 3. W celu przesłuchania takich świadków biskup jest zobowiązany postępować według treści art. 47-61 i art. 86-115 tejże Instrukcji”. Zob. szerzej: H. Misztal, *Ne pereant probationes*, w: *Duc in altum...*, s. 585-599.

Na podobieństwo rzecznika sprawiedliwości w VII księdze KPK, w sprawach kanonicznego potwierdzenia świętości występuje w fazie diecezjalnej promotor sprawiedliwości (*Instrukcja*, art. 91). KPK z 1983 r. traktuje o ustanowieniu rzecznika sprawiedliwości, którego zadaniem jest zabezpieczenie dobra publicznego (kan. 1430 i 1431).

Kodeks stawia zasadę: „W sprawach, w których wymagany jest udział rzecznika sprawiedliwości (lub obrońcy węzła), pominięcie ich wezwania powoduje nieważność akt, chyba że sami, chociaż niewezwani, faktycznie byli obecni albo przynajmniej przed wyrokiem, przejrzawszy akta, mieli możliwość wypełnić swoje zadanie” (kan. 1433). W sprawach kanonicznego potwierdzenia świętości na straży zachowania przepisów prawa stoi promotor (rzecznik) sprawiedliwości. Przepisy KPK w tym przedmiocie należy stosować także w dochodzeniu diecezjalnym w tychże sprawach.

Zgodnie z *Normae servandae* nr 6 a i 6 b promotorem (rzecznikiem) sprawiedliwości może być kapłan mający te same kwalifikacje, jakich wymaga się od delegata biskupiego, tj. wiedzę teologiczną i kanoniczną, poszerzoną jednak o dokładną znajomość specyfiki danej sprawy. Jednak w postępowaniu kanonizacyjnym nie może być promotorem (rzecznikiem) sprawiedliwości wierny świecki, jak to ma miejsce w procesie kanonicznym zwyczajnym⁴⁵. Także instytucja biegłych w tych sprawach jest analogiczna do biegłych w procesie kanonicznym zwyczajnym (zob. KPK, kan. 1574-1581 i KKKW, kan. 1255-1264).

Pewna analogia zachodzi też między art. 94 *Instrukcji* a procedurą przewidzianą w kan. 1559 KPK i 1240 KKKW w kwestii zakazu uczestnictwa stron w przesłuchaniu świadków; między art. 97 a kan. 1553 KPK i 1234 KKKW w kwestii możliwości ograniczenia przez sędziego liczby świadków; podobnie między art. 99 § 1 o wiarygodności świadków i art. 99 § 2 o obowiązku zachowania tajemnicy a kanonami 1572 i 1548 § 1 KPK oraz kan. 1253 i 1229 § 1 KKKW.

Instrukcja w art. 103 zwraca uwagę, by przesłuchujący nie ograniczali się jedynie do ogólnych stwierdzeń, typu: „sługa Boży praktykował cnotę wiary, nadziei czy miłości”, lecz by starali się wydobyć od świadka, zwłaszcza w odnie-

⁴⁴ *Instrukcja*, art. 83 § 1: „W przypadku, gdy jakaś osoba chciałaby zostawić świadectwo na temat życia lub śmierci kogoś, którego sprawa nie jest jeszcze rozpoczęta, może przekazać biskupowi na piśmie oświadczenie *ad futuram rei memoriam*. § 2. Takie oświadczenie winno być podpisane przez piszącego i potwierdzone przez notariusza kościelnego lub cywilnego, aby mogło być przyjęte jako dowód w ewentualnej sprawie. § 3. Biskup zachowuje to oświadczenie w bezpiecznym miejscu w kurii diecezjalnej lub eparchialnej. Art. 84. Autor oświadczenia *ad futuram rei memoriam* powinien być wezwany do złożenia zeznań w ewentualnym dochodzeniu diecezjalnym lub eparchialnym”; zob. szerzej: H. Misztal, *Ad rei futuram rei memoriam w sprawach kanonizacyjnych*, w: *Przygotowanie sprawy beatyfikacyjnej. Aktualny stan prawny*, red. W. Bar, L. Fiejdasz, Lublin 2010, s. 33-56.

⁴⁵ H. Misztal, *Sanctorum...*, s. 106.

sieniu do cnót, dokładne przykłady ich praktyki. Można powiedzieć, że biskup lub jego delegat winien nawiązywać do stanu życia, zawodu, wykonywanych funkcji sługi Bożego i rozwijać pytania promotorskie o okoliczności charakterystyczne dla jego życia i działalności. Jest to zgodne z KPK w kan. 1563 i KKKW w kan. 1234, które polecają, by świadek podał w zeznaniach źródło swojej wiedzy. W przeciwnym przypadku jego zeznanie nie ma większej wartości. Ponadto, po zakończeniu przesłuchania, każdemu świadkowi należy przeczytać jego zeznanie, a ten, jeśli uzna je za swoje, winien to potwierdzić przysięgą i własnoręcznym podpisem na protokole zeznań. Protokół ten podpisuje także biskup lub jego delegat, promotor (rzecznik) sprawiedliwości i notariusz. Ponadto *Instrukcja* w art. 111-113 odwołuje się do kan. 1567 § 2, 1569 §§ 1-2 KPK i kan. 1248 § 2 oraz kan. 1250 §§ 1-2 KKKW.

Jeśli chodzi o wykorzystanie odpowiedniego rejestratora dźwięku i obrazu, jest to użyteczne w przypadku, gdy na danej sesji wyjazdowej jest wielu świadków do przesłuchania lub gdy zeznania świadka są bardzo obszerne, a trybunał z jakichś względów, np. ograniczonego czasu świadków, którzy przyjechali z daleka, pragnie im umożliwić zeznania tego samego dnia. Celowo użyto słowa „rejestrator”, gdyż przy współczesnych możliwościach rejestrowania dźwięku czy nawet obrazu nie może chodzić tylko o magnetofon. Stosuje się zapisy cyfrowe i nie można wykluczyć ich użycia w procedurze potwierdzenia świętości.

Zapisany materiał dowodowy należy odtworzyć każdemu świadkowi z osobna, by mógł go skorygować, coś dodać lub ująć i uznać za swój oraz potwierdzić przysięgą. To uznanie zeznań za swoje powinien podpisać na specjalnej deklaracji. Zeznania zarejestrowane na rejestratorze winny być następnie przepisane w formie protokołu i podpisane przy następnym spotkaniu ze świadkiem. Gdyby powtórne wezwanie świadka okazało się niemożliwe (śmierć świadka, wyjazd na inny kontynent), to zeznanie przepisane z rejestratora podpisują delegat biskupa i notariusz, czyniąc odpowiednią adnotację o autentyczności zeznania i niemożności podpisania go przez świadka. Nie jest wskazane wysłanie świadkowi przepisanego zeznania z rejestratora przez pocztę, nawet za poświadczeniem odbioru, z prośbą o podpisanie i odesłanie. Niestety zdarzają się przypadki zaginięcia akt np. z powodu strajków lub z przyczyn losowych. Poza tym zeznania świadków są objęte tajemnicą. W przypadku wysyłania ich pocztą może zachodzić możliwość ujawnienia ich treści. Jeśli chodzi o komputer i możliwość sporządzania archetypu (oryginału) za pomocą tegoż instrumentu, to należy stwierdzić, że nie zachodzi tu obawa zniekształcenia oryginalności dokumentów. Dlatego każda strona wydruku komputerowego winna być opieczetowana i opatrzona inicjałami notariusza sprawy⁴⁶.

Instrukcja, choć nie odwołuje się wprost do KPK i KKKW w kwestii procesu rogatoryjnego, to jednak stosuje przepisy kan. 1418 KPK. Teoretycznie

⁴⁶ H. Misztal, *Sanctorum...*, s. 121-123.

istnieją trzy możliwości: 1. zaprosić świadka rezydującego poza diecezją, aby przybył do trybunału kanonizacyjnego; 2. trybunał może udać się za pozwoleniem biskupa diecezji, gdzie zamieszkuje świadek, na teren tej diecezji; 3. trybunał kanonizacyjny może też zwrócić się do biskupa diecezji, gdzie zamieszkuje świadek, z prośbą o przeprowadzenie procesu rogatoryjnego.

Instrukcja podaje dwa sposoby przeprowadzenia takiego procesu. Pierwszy polega na zwróceniu się do biskupa diecezji lub eparchii, gdzie ci świadkowie mieszkają, aby powołał trybunał rogatoryjny, a drugi sposób to wyjazd trybunału na miejsce zamieszkania wspomnianych świadków celem dokonania ich przesłuchania. KPK także zna oba sposoby przeprowadzenia analogicznego procesu rogatoryjnego (zob. kan. 1418 i kan. 1469). W sprawach kanonicznego potwierdzenia świętości należy korzystać tylko w przypadku konieczności z tej formy uzyskania dowodów, gdyż diecezja proszona o jego przeprowadzenie może mieć trudności z doбором odpowiednio przygotowanych osób.

Po zakończeniu sesji roboczych powołuje się pisarza, a po przepisaniu akt transumpt kolacjonuje się z oryginałem. Na sesji końcowej stwierdza się zgodność transumtu z oryginałem i podpisuje akta. Notariusz sporządza specjalny dokument z ostatniej sesji. Gdyby dało się uniknąć procesu rogatoryjnego, wtedy, jak przewiduje art. 115 *Instrukcji*, biskup lub jego delegat, promotor sprawiedliwości i notariusz sprawy mogą udać się do diecezji lub eparchii w celu przesłuchania świadków tam rezydujących, zawsze jednak po uprzednim wyrażeniu pisemnej zgody biskupa *ad quem* tej diecezji lub eparchii, w której zamieszkuje świadkowie. Pismo zezwalające biskupa *ad quem* powinno być włączone do akt dochodzenia w diecezji i eparchii, która prowadzi proces beatyfikacyjny lub kanonizacyjny⁴⁷.

Natomiast w kwestii deklaracji braku niedozwolonego kultu publicznego sługi Bożego *Instrukcja* w art. 117 § 1 odwołuje się wprost do stylu kongregacji stosowanego od wieków, co do którego obowiązują normy KPK z 1917 r. Od 1181 r. (praktycznie od 1234 r.) Kościół zabrania oddawania kultu publicznego każdemu, kto nie został beatyfikowany lub kanonizowany. Od 1634 r. prowadziło się proces *de non cultu*, mający na celu wykazanie, że dekrety zabraniające kultu publicznego kościelnego, wydane przez Urbana VIII, były ściśle przestrzegane. Postanowienia prawne w tym przedmiocie zawierał KPK z 1917 r. (kan. 2057-2060). Nowy KPK zabrania oddawania kultu publicznego tym wszystkim, którzy nie zostali „wpisani przez władzę kościelną do katalogu świętych” (kan. 1187).

Obowiązujące przepisy prawa nie zobowiązują do prowadzenia osobnego procesu mającego za zadanie wykazać, że dekrety Urbana VIII o braku kultu są zachowywane. Dzisiaj wystarczy wizytacja grobu sługi Bożego, pomieszczenia, w którym mieszkał lub zmarł, i innych miejsc, w których mogą się znaj-

⁴⁷ H. Misztal, *Sanctorum...*, s. 124-126.

dować znaki nienależnego kultu (*Normy*, nr 28 a). Zachodzi tu zatem analogia do niewymienionego werbalnie, ale mającego zastosowanie kan. 1582 KPK z 1983 r. o oględzinach sądowych i kan. 1593 o sporządzeniu protokołu z tychże oględzin. Nie jest powiedziane, na czym omawiana wizytacja ma polegać. Prawdopodobnie wystarczą jedynie oględziny, ale biskup lub jego delegat mogą uznać za stosowne przesłuchanie niektórych świadków, np. zakrystiana, kustosz cmentarza itp. Według przepisów *Norm* (nr 28 b) na zakończenie wizytacji notariusz redaguje specjalną relację, która winna być włączona do akt diecezjalnego dochodzenia. Jest zrozumiałe, że gdyby grób sługi Bożego znajdował się poza terenem diecezji, w której prowadzi się proces, biskup lub jego delegat ze wspomnianymi osobami może się udać do grobu i dokonać czynności zmierzających do wydania deklaracji o braku kultu publicznego, zawsze jednak za zgodą miejscowego biskupa⁴⁸.

Do stylu kongregacji pośrednio odwołuje się także art. 4 *Apendyksu do Instrukcji*, kiedy to w sprawie stwierdzenia autentyczności doczesnych szczątków kandydata na ołtarze przytacza kan. 2096 KPK z 1917 r. Jeśli chodzi o alienację i przeniesienie na stałe (*in perpetuo*) znaczniejszych relikwii świętych, *Instrukcja* w art. 14 poleca zachować przepisy prawa kanonicznego, które zabraniają sprzedawania relikwii. Natomiast relikwie znaczne i inne doznające wielkiej czci ze strony wiernych nie mogą być w żaden sposób ważnie alienowane ani też na stałe przenoszone bez zezwolenia Stolicy Apostolskiej (a w Kościołach wschodnich – Stolicy Apostolskiej lub patriarchy). Odnosi się to także do obrazów, które doznają wielkiej czci wiernych (kan. 1190 KPK 1983; kan. 888 KKKW).

Reasumując, z powyższych wywodów wynika, że diecezjalne dochodzenie na temat kanonicznego potwierdzenia świętości posiada znamiona analogiczne do kanonicznego procesu zwyczajnego.

4. CHARAKTER FAZY RZYMSKIEJ KANONICZNEGO POTWIERDZENIA ŚWIĘTOŚCI

W doktrynie jeszcze przed ukazaniem się *Instrukcji* pytano, czy w postępowaniu stosowanym w kongregacji są zachowywane pewne elementy metody procesowej. Już w 1999 r. C. Liberati utrzymywał, że według nowego prawa akta sprawy przesłane z diecezji do kongregacji są najpierw badane w aspekcie ważności przeprowadzonego procesu, po czym zostaje wydany formalny dekret *de validitate processus*. Następnie w fazie „studyjnej” opracowuje się odpowiednią pozycję, która opiera się na materiałach sądowych z diecezji. Relator,

⁴⁸ H. Misztal, *Sanctorum...*, s. 128-129.

pod którego kierunkiem jest przygotowywana *positio*, występuje też jako osoba urzędowa (*persona d'ufficio*).

Zadaniem relatora jest tak prowadzić prace nad *positio* (pozycją), kontrolować jej tworzenie przez współpracownika zewnętrznego, aby widzieć wszystkie problemy sprawy i rozwiązywać ewentualne trudności, by zagwarantować jej przedmiotowy charakter i wystarczalność do celów, którym dana pozycja ma służyć⁴⁹. Podobnie współpracownik zewnętrzny (*collaboratore esterno*) jest oficjalnie akceptowany przez kongregację, składa przysięgę i – jak można wnioskować – podobnie jak relator wykonuje pracę „z urzędu”⁵⁰.

Następnie „pozycja” podlega ocenie i głosowaniu konsultorów historyków w aspekcie jej wiarygodności i wystarczalności do odpowiedniego osądu merytorycznego dokonywanego przez konsultorów teologów. Samo wyrażenie „studium sprawy” nie wyklucza jej charakteru dialektycznego, gdyż moment poprzedzający studium, tj. faza dochodzeniowa w diecezji, posiada charakter procesowy; moment studium ma charakter dyskusji i pogłębienia tychże dochodzeń. Natomiast po ukończeniu studium stawia się normalnie, jak w każdym procesie, pytanie (*dubium*) odnośnie do *constare*, czyli udowodnienia przedmiotu, o który chodzi. Poza tym nie ma żadnej racji, dlaczego ustawodawca miałby odstępować od formy procesowej nawet w sprawie dowodzenia cudów.

Głosowania Konsulty Medycznej w odniesieniu do wy tłumaczalności zjawiska przedstawionego do aprobaty jako cudowne dotyczą strony merytorycznej i ich rezultat ma charakter konsultatywny dla Konsulty Teologicznej. Głosowania zaś na zebraniu zwyczajnym kardynałów i biskupów członków kongregacji mają wpływ na decyzję odnośnie do meritum; jest ona podejmowana przez najwyższego sędziego, czyli papieża. Do wszystkich głosowań wymagana jest pewność moralna głosujących. Jednak pytania im przedstawiane do osądu rozpoczynają się od typowego dla sądowego pytania *an constat*: Czy udowodniono np. heroiczną cnotę, męczeństwo, zjawisko przekraczające prawa natury (cud), starożytny i niepamiętny kult? Głosowania odbywają się po uprzednim wezwaniu asystencji Ducha Świętego i służą papieżowi do podjęcia decyzji merytorycznych⁵¹.

Procedura spraw kanonizacyjnych, zdaniem niektórych ekspertów kongregacji, „od początku do końca ma charakter sprawy”, czyli posiada charakter procesowy⁵². Tym bardziej akta tworzone w diecezji oraz w kongregacji, chociaż przechodzą wersyfikację historyczno-krytyczną, mają charakter akt sądowych:

⁴⁹ C. Liberati, *Note sulla funzione dei „Relatori” nella nuova procedura (1983) in vigore con la Costituzione Apostolica „Divinus perfectionis Magister”*, w: *Studium Congregationis de Causis Sanctorum, Prima parte – giuridica, ad usum privatum Auditorum*, Romae 1999, s. 50.

⁵⁰ C. Liberati, *Note...*, s. 50-51.

⁵¹ J. L. Gutiérrez, *I miracoli nell'apparato probatorio delle cause di canonizzazione*, „*Ius Ecclesiae. Rivista Internazionale di Diritto Canonico*”, vol. X, 2(1998), s. 491-492.

⁵² Zob. M. Di Ruberto, *Procedure*, s. 182-183, 186.

akt sprawy (*acta cause*) lub akt procesu (*acta processus*)⁵³. Nie tylko literatura, ale także Regulamin kongregacji z 2000 r. upoważnia do procesowej formy kanonicznego potwierdzenia świętości także na forum kongregacji⁵⁴. Poza tym w literaturze istnieją sygnały potwierdzające tezę o kanonicznym, czyli procesowym charakterze potwierdzenia świętości także w fazie rzymskiej⁵⁵.

5. DECYZJA PAPIESKA CO DO KANONICZNEGO POTWIERDZENIA ŚWIĘTOŚCI

Beatyfikacja, jak i kanonizacja potwierdzająca świętość, jest aktem złożonym, Bosko-ludzkim. Decyzja papieska w sprawie beatyfikacji czy kanonizacji opiera się nie tylko na dowodzeniu procesowym. Przerasta ona zwykłe ludzkie dowodzenie i opiera się najpierw na *vox Populi Dei* – opinii świętości Ludu Bożego oraz na *vox Dei* – wyrażonej przez cud zdziałany za wstawiennictwem danego świętego. Poza tym podejmuje się ją po zasięgnięciu zdania wielu gremiów, po licznych modlitwach i wezwaniu Ducha Świętego.

Podobnie decyzja papieska nie ma charakteru zwykłego wyroku sądowego, ale jest decyzją wypływającą z nauczania Kościoła (*Magisterium Ecclesiae*) i dogmatyczną, gdyż papież, wpisując daną osobę do katalogu świętych, stawia ją za przykład do naśladowania i deklaruje jej wstawiennictwo przed Bogiem. Wreszcie papież, wprowadzając nowy kult publiczny w Kościele powszechnym, czyni to za pomocą aktu ustawodawczego. Papież pozwala bowiem czcić danego sługę Bożego jako błogosławionego (akt beatyfikacji) lub poleca dotychczas błogosławionego czcić jako świętego w całym Kościele (akt kanonizacji)⁵⁶.

Papież, podejmując w sposób wolny decyzję o kanonizacji czy beatyfikacji, korzysta z całej gamy dowodów ludzkich, płynących *ex actis et probatis*, choć nie jest nimi absolutnie związany, a także z tych nadprzyrodzonych. Papież zazwyczaj nie rezygnuje z postępowania procesowego w celu uzyskania pewności moralnej, jakiej dostarcza dowodzenie na drodze procesowej⁵⁷. Jednak decyzja papieska o kanonicznym potwierdzeniu świętości nie jest wyrokiem sądowym w ścisłym sensie i nie podlega apelacji. Mimo że poprzedza ją dochodzenie są-

⁵³ H. Misztal, *Akta spraw i postępowania kanonizacyjnego*, w: *Veritati Salvifice Servire. Księga pamiątkowa dedykowana ks. prof. dr. hab. Edwardowi Góreckiemu z racji 70. rocznicy urodzin*, red. W. Wenz, Wrocław 2002, s. 131-153.

⁵⁴ Congregazione delle Cause dei Santi, *Regolamento della Sacra Congregazione per le Cause dei Santi*, Vatican 2000 (art. 50-87).

⁵⁵ H. Misztal, *Prawo kanonizacyjne...*, s. 467-498; H. Misztal, *Le cause...*, s. 353-382.

⁵⁶ Zob. J. L. Gutiérrez, *Il carattere...*, s. 55-73.

⁵⁷ *Konstytucja*, III, 13-15, AAS 75(1983), s. 349-355.

dowe o szczególnym charakterze, przewidziane przez specjalne prawo papieskie, jest ona również otoczona licznymi modłami, wzywaniem asystencji Ducha Świętego. Decyzja ta opiera się także na dowodzie z opinii świętości (*vox Populi Dei*) i na dowodzie z cudu (*vox Dei*).

Kościół jest społecznością zbawczą, ale jednocześnie społecznością ludzką⁵⁸. Te dwa wymiary wiążą się ze sobą tak nierozdzielnie, że gdyby jednego z nich zabrakło, zostałaby zniweczona rzeczywistość Kościoła⁵⁹. Taka natura Kościoła nakazuje nam patrzeć na to wszystko, co dokonuje się w nim, nie jako na dzieło ludzkie, ale jako na dzieło Boże⁶⁰. Odnosi się to również do spraw kanonicznego potwierdzenia świętości, które stanowi dzieło Boże, dzieło Ducha Świętego, ale podlega także ludzkiej ocenie i ludzkiemu dowodzeniu.

Chrystus powiedział do św. Piotra: „I tobie dam klucze królestwa niebieskiego; cokolwiek zwiążesz na ziemi, będzie związane w niebie, a co rozwiążesz na ziemi, będzie rozwiązane w niebie” (Mt 16, 19). Nie można zapominać o tych słowach Chrystusa, analizując naturę kanonicznego potwierdzenia świętości, gdzie papież poza czysto ustawodawczym aktem wprowadzenia kultu publicznego w Kościele orzeka nie osobiście, ale na konsystorzu⁶¹, o rzeczywistości nadprzyrodzonej, mianowicie że święty jest zbawiony i przysługuje mu rola wstawiennicza przed Bogiem⁶².

Nic więc dziwnego, że cytowany przez J. L. Gutiérreza papież Celestyn III w konstytucji *Benedictus Deus* wydanej 4 maja 1191 r. napisał, iż kanonizacja „potius est divini iudicii, quam humani”⁶³. Przez tak wiele wieków Kościół powtarza tę prawdę o naturze potwierdzenia świętości, które konstytucja Jana Pawła II *Divinus perfectionis Magister* nazywała „negotio tantae gravitatis”⁶⁴.

Słowa kluczowe: beatyfikacja, kanonizacja, świętość, doskonałość, proces beatyfikacyjny i kanonizacyjny.

⁵⁸ A. Dziega, *Strony sporu w kanonicznym procesie o nieważność małżeństwa*, Warszawa 1994, s. 13.

⁵⁹ Jan Paweł II, *Wierzę w Kościół jeden, święty, powszechny i apostołski*, Watykan 1996, s. 19.

⁶⁰ T. Dąbski, *Opinia...*, rozdz. I.

⁶¹ O kanonizacji papież orzeka, zgodnie z kan. 353, na konsystorzu, gdzie porusza się sprawy ważniejszej wagi, czyli w łączności z całym Kościołem. Por. *Konstytucja apostołska „Pastor bonus”* z 28 VI 1988 r., nr 23.

⁶² Osobnym zagadnieniem, tutaj nierozstrzygalnym, jest problem wiązania orzeczenia papieskiego o kanonizacji z jego nieomylnością. Zob. F. Spedalieri, *De Ecclesiae infallibilitate in canonizatione Sanctorum*, Romae 1949.

⁶³ J. L. Gutiérrez, *Il carattere processuale dell'istruttoria diocesana nelle cause di canonizzazione*, b.m.w., s. 59-60.

⁶⁴ *Konstytucja, Wstęp*.

Canonical Confirmation of Holiness

Summary

The paper presents unequivocal arguments in favour of the procedural nature of the canonical confirmation of holiness, as regards the process of beatification and canonization on the diocesan level. It was also underlined by Cardinal Prefect of the Congregation for the Causes of Saints on 18 February 2008 in his intervention, concerning the *Instruction* issued by the Congregation and approved by the Pope, on stricter obeying the existing law. It was clearly stressed by the Cardinal that the document is not legislative in nature but is an administrative act of the Congregation for the Causes of Saints. He also rejected the common and false opinion that Pope John Paul II allegedly replaced procedural methodology in canonical processes of the confirmation of holiness by a methodology of historical-critical research. The Italian term “*inchiesta*” is to be understood not as a solely scientific inquiry but also procedural. The interpretation of the internal regulations of the Congregation and its doctrine are in favour of the canonical procedure, which is analogous to ordinary canonical processes both in the diocesan and in the Roman phase. Eventually, the paper refers to the nature of the final decision of the pope in cases of beatification or canonization, which proves that the canonical confirmation of holiness in the Church is complex and unique to this kind of cases.

Keywords: canonization, beatification, holiness, perfection, process of beatification and canonization.

Die kanonische Bestätigung der Heiligkeit

Zusammenfassung

Im Artikel werden Argumente zusammengestellt, die eindeutig zugunsten des prozesshaften Charakters kanonischer Bestätigung der Heiligkeit, d.h. der in der Diözese durchgeführten Festlegung der Selig- bzw. Heiligsprechung dienen. Dies wurde auch in der Ansprache des Präfekten der Kongregation der Selig- und Heiligsprechungsprozesse am 18. Februar 2008 bei der Vorstellung der durch diese Kongregation veröffentlichten und durch Benedikt XVI approbierten *Instruktion* unterstrichen, bezogen auf die strikte Observanz des geltenden Rechtes. Der Kardinal hat u.a. betont, dass dieses Dokument nicht den Rechtscharakter hat, sondern ein administrativer Akt der o.g. Kongregation ist. Es verdient die Aufmerksamkeit, dass der Präfekt die verbreitete falsche und grundlose Idee verworfen hat, dass in der Gesetzgebung Johannes Paul II. die Prozessmethodologie im kanonischen Verfahren bezüglich der Bestätigung der Heiligkeit durch die Methodologie der historisch-kritischen Untersuchungen abgelöst wurde. Das italienische Wort *inchiesta* (*Ermittlung*) soll also nicht nur im Sinne rein wissenschaftlicher Ermittlungen, sondern als eine prozesshafte Ermittlung verstanden werden. Die Auslegung der internen Ordnungen der Kongregation sowie

die Rechtslehre plädieren auch zugunsten der kanonischen Prozedur, die zu den ordentlichen kanonischen Prozessen analog ist, und zwar nicht nur auf dem Niveau der Diözese, sondern auch in der römischen Phase der Ermittlungen. Abschließend werden die Überlegungen über den Charakter der endgültigen päpstlichen Entscheidung bezüglich der Selig- oder Heiligsprechung im Rahmen einer Übersicht über die kanonische Bestätigung der Heiligkeit in der Kirche ergänzt. Sie ist ein vieldimensionaler Akt, der für solche Angelegenheiten spezifisch ist.

Schlüsselworte: Seligsprechung, Heiligsprechung, Vollkommenheit, Selig- und Heiligsprechungsprozess.